

r o z p r a w y

Ks. DARIUSZ SONAK

U źródeł duchowości Eliańskiej

Redakcja
Wojciech Ciak OCD

Recenzja
dr Aleksandra Nalewaj

Korekta
Zofia Błajek

Imprimi potest
Roman Jan Hernoga OCD, Prowincjał
Warszawa, dn. 29.04.2014 r., L. dz. 120/P/2014

Nihil obstat
Paweł Placyd Ogórek OCD, Cenzor
Poznań, dn. 31.03.1014 r.

Imprimatur
Bp Damian Bryl, Wikariusz Generalny
Poznań, 4.04.2014 r., N. 1792/2014

© Copyright by Flos Carmeli, Poznań 2014

© Copyright by Dariusz Sonak

FLOS CARMELI Sp. z o.o.
Wydawnictwo Warszawskiej Prowincji
Karmelitów Bosych
ul. Działowa 25; 61-747 Poznań
tel.: 61 856 08 34; faks: 61 856 09 47
e-mail: wydawnictwo@floscarmeli.poznan.pl
www.floscarmeli.pl

ISBN 978-83-64430-21-3

SPIS TREŚCI

SŁOWO WSTĘPNE	7
---------------------	---

ROZDZIAŁ 1.

BIBLIJNA TRADYCJA O ELIASZU I JEGO POSŁANNICTWIE	9
--	---

1. Charakterystyka sytuacji polityczno-religijnej Izraela podczas działalności proroka.....	9
2. Działalność Eliasza jako proroka wobec króla Achaba.....	12
3. Sąd nad prorokami pogańskimi	19
4. Wygnanie Eliasza	23
Kerit i Sarepta.....	23
Pobyty na pustyni	26
5. Spotkanie Eliasza z Bogiem na Horebie	28
6. Odejście Eliasza i jego następcy, Elizeusz	30

ROZDZIAŁ 2.

PIERWSI SPADKOBIERCY ELIASZA W WADI ES SIAH.....	37
--	----

1. Pustelnicy bizantyjscy z V wieku	37
2. Pustelnicy łacińscy	44
3. Reguła św. Alberta z XIII wieku.....	45
4. Męczeńska śmierć pustelników w 1291 roku	53

ROZDZIAŁ 3.

DUCHOWOŚĆ ELIAŃSKA WEDŁUG *LIBER DE INSTITUTIONE*

<i>PRIMORUM MONACHORUM</i>	57
----------------------------------	----

1. Wyrzeczenie się rzeczy ziemskich.....	59
2. Wyrzeczenie się grzechu i własnej woli.....	64
3. Niezbędne narzędzia doskonałości.....	68

Samotność	68
Milczenie	72
Wzrastanie w miłości.....	76
4. Doświadczenie doskonałej miłości	80
5. Pokora i wytrwałość	85
ZAKOŃCZENIE.....	91
BIBLIOGRAFIA.....	93
WYKAZ SKRÓTÓW	99
SUMMARY.....	100

SŁOWO WSTĘPNE

Świat uwikłał nas w swoje sprawy. Szukamy korzystnych rozwiązań, atrakcyjnych propozycji, inspirujących motywacji, niepowtarzalnych okazji, które mają uczyć prawdziwego człowieczeństwa. Niejednokrotnie wybieramy spektakularne wydarzenia, które tymczasowo zaspokajają nasz głód miłości. Widowskowość serwowana przez środki masowej komunikacji daje złudne przeświadczenie, że dzięki osobistej kreatywności i pomysłowości zdobędziemy klucz do szczęścia. Żądza nasycenia się nim nie może jednak zostać zaspokojona, ponieważ nawet najbardziej okazała widowskowość wpisująca się w teatr naszego życia traci swój blask. Życie pozbawione światła odziera człowieka ze złudzeń. Pod maską ulubieńca publiczności, bohatera zapomnianych już wydarzeń, animatora ulotnego nastroju odkrywamy własną słabość i ułomność. Lekki powiew, szarość codzienności, powtarzalność obowiązków odsłania paradoks naszego życia – prawdą jest wyłącznie Jezus Chrystus. Pragnienie zjednoczenia z Nim charakteryzuje człowieka, który odkrywa w sobie zależność od wszechogarniającej Bożej łaski. Stwórca obdarowuje nas swoim darem, który staje się tęsknotą odwzajemnienia, potrzebą wdzięczności i pragnieniem modlitwy. Bóg realizując dzieło zbawienia powołał Eliasza, który stał się ojcem monastycyzmu. Żarliwością rozpałił się o chwałę Pana Zastępów, którego rozpoznał w ciszy i milczeniu.

Na fundamencie duchowości eliańskiej święci doktorzy Karmelu uczyli się Chrystusa, który w bezbronności krzyża ofiarowuje nam niezbędne narzędzia doskonałości duchowej. Aby je poznać i zrozumieć, warto sięgnąć do źródeł mistyki. Niniejsza publikacja ks. Dariusza Sonaka w przystępny sposób przybliży życie i działalność Eliasza oraz jego spadkobierców. Nakreślone filary duchowości eliańskiej stanowią zachętę, aby oderwać się od jarzma codziennych stereotypów i pozwolić Bogu kreować nasz świat oraz sterować naszym życiem. Jego wola odzwierciedla się wówczas w wyjątkowym doświadczeniu dnia powszedniego, gdzie głód Słowa Bożego wytycza coraz szersze przestrzenie naszej duchowości. Książka *U źródeł duchowości eliańskiej* zachęca czytelnika do spotkania z Bogiem, który przekracza próg wieczności, aby rozpałać w swoim stworzeniu żar miłości.

Ks. Marek Jodkowski

ROZDZIAŁ 1.

BIBLIJNA TRADYCJA O ELIASZU I JEGO POSŁANNICTWIE

Prorok Eliaasz to postać, którą poznajemy na kartach Starego Testamentu¹. W IX wieku przed Chrystusem walczył on o prawowierność kultu Jahwe. Dla poznania osoby i działalności Eliaasza konieczne jest korzystanie z podstawowego źródła teologii systematycznej, czyli Pisma Świętego. Historia jego życia i duchowa sylwetka, ukazana w przeżywaniu obecności Boga i wewnętrznej walce, pozwalają zrozumieć duchowość eliańską.

1. CHARAKTERYSTYKA SYTUACJI POLITYCZNO-RELIGIJNEJ IZRAELA PODCZAS DZIAŁALNOŚCI PROROKA

Po śmierci króla Salomona w 930 roku przed Chrystusem doszło do podziału Królestwa Izraela na królestwo północne – Izrael, i królestwo południowe – Judę². Kolejnymi władcami Izraela do czasów Eliaasza byli: Jeroboam I, Nadab, Basza, Ela, Zimri, Omri, Achab³. Zdolnością kierowania państwem i energicznością w działaniu wykazał się król Omri (ok. 876-869). Przeniósł on stolicę

¹ Tzw. cykl eliaaszowy (1 Krl 17,1-2 Krl 2,13), więcej: P. Łabuda, *Eliaasz w chrystologii Łukasza*, Tarnów 2012, s. 46-50.

² M. Grant, *Dzieje dawnego Izraela*, Warszawa 1991, s. 133.

³ M. Peter, *Dzieje Izraela*, Poznań 1996, s. 64.

państwa z Tirsy do Samarii, podbił Moabitów, zawarł przymierze z królem judzkim Jozafatem⁴. Dzięki swym działaniom Omri zyskał popularność i szacunek u sąsiednich narodów. Królestwo Izraela nazwano w tamtych czasach „Bit-Humri” – „krajem Omriego”, „krajem domu Omriego” (napisy asyryjskie Adad-nirariego III, Tiglat-Pilesera III, Sargona)⁵.

Panowanie Omriego nie było jednak pozbawione problemów, a najwięcej miał ich z Aramejczykami. Król Ben-Hadad I zajął tereny na północ od Jarmuku, a jego następca jeszcze bardziej powiększył wpływy w Damaszku. Omri zwrócił się o pomoc w sprawie Aramejczyków do króla Tyru i Sydonu – Etbaala. Władcy zawarli przymierze przez ślub syna Omriego, Achaba, z księżniczką fenicką, córką króla Sydonu, Izebel⁶. Przyjaźń Izraela z innymi narodami prowadziła do synkretyzmu religijnego, co zostało skrytykowane w *Pierwszej Księdze Królewskiej*⁷.

⁴ R. Rumianek, *Eliasz jako gorliwy prorok Boga zazdrosnego*, w: *Mów, Panie, bo sługa Twój słucha. Księga pamiątkowa dla Księdza Profesora Ryszarda Rubinkiewicza SDB w 60. rocznicę urodzin*, red. W. Chrostowski, Warszawa 1999, s. 189.

⁵ G. Ricciotti, *Dzieje Izraela*, Warszawa 1956, s. 334; C. Scheld, *Historia Starego Testamentu*, t. 4, Tuchów 1995, s. 37.

⁶ Por. *Biblia w przekładzie księdza Jakuba Wujka z 1599 r. Transkrypcja typu „B” oryginalnego tekstu z XVI w. i wstępy ks. Janusz Frankowski*, Warszawa, 1998, *Księgi Trzecie Królewskie*, rozdział XIX, werset 2: Jezabel; *Biblia Sacra, Juxta Vulgatam Clementinam*, Romae – Toranaci – Paris 1956, *Liber Tertius Regum*, cap. XIX,2: Jezabel; *Bibliorum Sacrorum, Nova Vulgata Editio*, Libreria Editrice Vaticana 1986, 1 Reg 19,2: Iezabel; *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami. Stary Testament*, t. 1, Poznań 1982, 1 Krl 19,2: Jezabel; *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Najnowszy przekład z języków oryginalnych z komentarzem*, Częstochowa 2008, 1 Krl 19,2: Izebel; *Biblia Jerozolimska*, Poznań 2006, 1 Krl 19,2: Izebel; *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych, Biblia Tyniecka*, Poznań 2005⁵, 1 Krl 19,2: Izebel.

⁷ R. Rumianek, *Eliasz...*, s. 189.

Następnie przyszedł czas rządów Achaba (ok. 869 – 850), który kontynuował dzieło swego ojca. Dbał o poprawne stosunki z Judą i Fenicjanami, którzy mieli zapewnić mu pomoc przeciw Aramejczykom. Achab powiększył akropol królewski w Samarii, zadbał o odbudowę Jerycha, a w Chacor skonstruował system wodociągowy i magazyny wojskowe⁸. Zbudował tzw. dom z kości słoniowej w Samarii, który stanowił pałac królewski z salą tronową wyłożoną kością słoniową pokrytą reliefami. Sposób sprawowania rządów przez Achaba budził jednak zgorszenie. Powstała przepaść między możnymi a ubogimi. Ci pierwsi gromadzili bogactwa, a ubodzy zapożyczali się z powodu braku środków do życia, a potem byli wywłaszczani, co było sprzeczne z Prawem Mojżeszowym (Pwt 27,17). Król nie podejmował działań, aby poprawić los ubogich, chociaż potrzebował ich do swojej armii i prac przy budowach⁹.

Achab tracił także swoją tożsamość religijną. W Samarii wznosił ołtarz pogańskiemu bóstwu Baalowi, któremu oddawał pokłon i służył (1 Krl 16,32). Osłabienie religii jahwistycznej w dużej mierze spowodowało małżeństwo polityczne Achaba z Izebel, córką Etbala, władcy Sydończyków. Fenicka księżniczka wprowadziła do Izraela kult Baala, sprowadziła kapłanów i proroków, którzy z pogardą odnosili się do prawowitej religii narodu wybranego. Poza tym Izebel usiłowała ustanowić swoją religię pogańską oficjalną religią dworu. Wpłynęło to negatywnie na całe państwo i osłabiło je¹⁰. Baal, jako bóg kananejski, odpowiadał za wegetację. Jego symbolem był byk ze strzałami (piorunami z nieba) – odzwiercied-

⁸ M. Grant, *Dzieje...*, s. 140.

⁹ P. Johnson, *Historia Żydów*, Kraków 2004, s. 76.

¹⁰ R. Rumianek, *Eliasz...*, s. 190; P. Łabuda, *Eliasz...*, s. 73.

lenie siły męskiej, płodności i burz z deszczem. Jego żeński odpowiednik to Asztarta – żona Baala, symbolizowana przez zielone drzewo lub dwa drewniane słupy zwane aszerami¹¹. Jahwe rozgniewał się na Achaba (1 Krl 16,33) i posłał swojego proroka, Eliasza. Mąż Boży stał się zarówno głosem sumienia króla, jak i wrogiem Izebel, która starała się zabić proroka za wszelką cenę (1 Krl 19,2).

2. DZIAŁALNOŚĆ ELIASZA JAKO PROROKA WOBEC KRÓLA ACHABA

Zamknął swym słowem i otworzył niebo,
By po trzech latach głodu i pragnienia,
Ulewnym deszczem nawodniło ziemię
Suchą, bezpłodną.
Suchą, bezpłodną.
(Liturgia Godzin OCD, s. 94)

Imię Eliasz (hebr. – אליהו *Ellijah*) to imię teoforyczne i oznacza „Jahwe jest moim Bogiem”¹². Mąż Boży z Tiszbe jest uważany za jednego z największych proroków Izraela. Jego rodzinna miejscowość leżała w Gileadzie (1 Krl 17,1) (prawdopodobnie dzisiejsze Kirbet El-Isbit we wschodniej Jordanii, na północny zachód od dzisiejszej miejscowości Aglun). Nie ma żadnych wiadomości o jego narodzinach, pierwszych latach życia, nie jest też podane imię jego ojca, co jest istotnym elementem dla identyfikacji osoby w Biblii¹³. Eliasz ubierał się w płaszcz z sierści przepasany pasem

¹¹ G. Herrgott, *Aszera, Baal*, w: *Praktyczny Słownik Biblijny*, red. A. Grabner-Haider, Warszawa 1994, k. 69, 79; B. Costacurta, *Eliasz*, Kraków 2010, s. 10.

¹² P. Briks, *Podręczny słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, Warszawa 2000³, s. 33.

¹³ P. C. Bosak, *Eliasz*, w: *Postacie Biblii. Słownik – konkordancja*, t. 3, Pelplin 2005, s. 225; B. Costacurta, *Eliasz...*, s. 12.

skórzanym dokoła bioder (2 Krl 1,8). W jego imieniu zawiera się posłannictwo, ponieważ jako prorok walczył o kult Jahwe w chwili największego kryzysu religijno-moralnego. Pochodził ze społeczności ubogich i reprezentował ją przed królem stając w jej obronie¹⁴. Eliasz występował przed Achabem w imieniu Boga, aby wezwać władcę do nawrócenia i ostrzec go przed karą, którą Jahwe chciał na niego zesłać.

Pierwsza konfrontacja Eliasza, opisana w Piśmie Świętym, miała miejsce, gdy prorok zapowiedział suszę Achabowi, który sprzeniawierzył się kultowi Jahwe (1 Krl 17,7). Dramat suszy został wzmocniony słowem, które mówi nie tylko o braku deszczu, ale również rosy¹⁵. Baal, którego zaczął czcić król, był uznawany za boga burzy i płodności. W ten sposób zapowiedź klęski to cios wymierzony bezpośrednio w pogański kult. Eliasz pojawił się niespodziewanie i przedstawił się jako ten, który służy Bogu prawdziwemu. Autorytet tego nieznanego jeszcze proroka został potwierdzony spełnieniem zapowiedzi, czyli ponad dwuletnią suszą w Izraelu¹⁶. O tym dramacie wspomina Meandriusz z Efezu. Miała ona miejsce za czasów panowania Etbaala z Tyru, który rządy sprawował w tym samym czasie co Achab¹⁷. Eliasz, zapowiedziawszy Achabowi trzyletnią posuchę, posłuszny wezwaniu Jahwe, udał się nad potok Kerit, znajdujący się na wschód od Jordanu, aby tam się schronić przed gniewem króla (1 Krl 17,2-6).

¹⁴ P. Johnson, *Historia...*, s. 77.

¹⁵ B. Costacurta, *Eliasz...*, s. 12.

¹⁶ J. T. Walsh, *Wprowadzenie i komentarz do 1 Księgi Królewskiej*, w: *Katolicki Komentarz Biblijny*, red. R. E. Bron, J. A. Fitzmyer, R. E. Murphy, Warszawa 2004, s. 280.

¹⁷ *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Najnowszy przekład...*, s. 660.